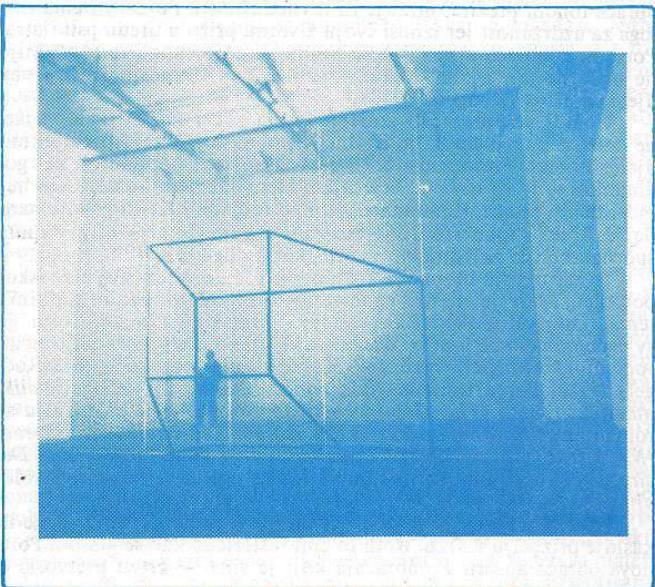

Imidž vječnog židovskog sina nalazi se u samoj srži Rothova identiteta. Mark Schechner (1974) tom činjenicom objašnjava vezost Rotha za Kafku s kojim dijeli jednaki problem identiteta i bolni odnos prema očinstvu. Ipak, kod Rotha očeva slabost a ne snaga osuduju sina na impotenciju i život neženje. Očeva slabost svakim danom sve više pojačava krvicu sina. Odnosi u ovom svijetu, smatra Roth, su bolni pokušaji komuniciranja među ljudima čiji neuspjeh je još uvek bolji od uspjeha pomiješanog s krivicom.

Brak je nedostupan junacima Rothovih kao i Kafkinih romana. Između muškarca i žene postoji antagonizam i ta je sudbina gora od doživotne samoce. Roth nam nudi ljubav kao mogućnost agresije, seks kao područje neuspjeha. Period zrelosti postaje farsa nakon tragičnog djetinjstva. Parafrazirajući Freuda, riječ civilizacija za Rotha podrazumijeva njezina nezadovoljstva.

U ovom romanu upotpunjavaju se interesi pisca za društvo i individualnost. Većina Rothovih djela opisuju problem identiteta. Talent ovog pisca se uvek manifestira u osjećaju za detaljno prikazivanje obiteljskog i društvenog života. Možda iz tog talenta proizlazi stav pisca da suvremenim roman mora više naglašavati vanjsku stvarnost a nakon toga opisivati individualnog junaka. Interes za realnost i osjećaj za vlastitu ličnost upotpunjavaju se u monologu čovjeka koji je opterećen seksualnom željom ali nesposoban da uspostavi trajnu ljubavnu vezu i zato se vraća u djetinjstvo da bi utvrdio uzroke svoje bolesti. Portnoy se nalazi u središtu romana, ustvari, Portnoy čini roman. Odlučan da na površinu iznese cijelokupan sadržaj svojeg drugog Ja, Portnoy ne poznaže tabue. Sve fizičko izrečeno je na najautentičniji mogući način. Portnoyev monolog predstavlja svojevrsni akt oslobadanja za Philipa Rotha i literarnu generaciju šezdesetih godina a možda i cijelokupnu američku kulturu."

»Snovi? Da su bar snovi! Ali meni ne trebaju snovi, doktore, zato rijetko i sanjam – kad mi je život ovakav! Meni se sve to dogada u po bijela dana! Sve što je nerazmerno i melodramatično moja je dnevna hrana! Slučajnosti u snovima, simboli, dozlaboga smiješne situacije, neobično zlokorbe banalnosti, čudnovato primjerene zgode i nezgode koje drugi ljudi doživljavaju sklopjenih očiju, ja sve to proživljavam otvorenih očiju!... Doktore, možda drugi pacijenti sanjaju, ali meni se sve to dogada. Moj je život bez latentnog sadržaja. Ono što se sanja ja doživljavam!« (Portnoyeva boljka, 216)

Umjetnik je prema Susan Santag, »slobodni istraživač duhovnih opasnosti« koji djeluje na publiku šokom i potiče je na oštire percipiranje umjetničkog djela. Philip Roth je u američkoj verziji Kafkinog *Pisma ocu* u tome u potpunosti uspio.

Tekst »Portnoyeva boljka – američka verzija Kafkinog *Pisma ocu*« dio je šire studije pod naslovom »Philip Roth i zaokupljenost Kafkom«.

- Švi citati navedeni su iz izdanja – Philip Roth: *Portnoyeva boljka*. Otokar Keršovani, Rijeka 1970, u prijevodu Zlatka Crnkovića; Franz Kafka: *Pripovijetke* (Knjiga druga), Zora, Zagreb 1977, u prijevodu Matetića.
- 1. Tony Tanner: »Fictionalized Recall or, 'The Settling of Scores! The Pursuit of Dreams?«, *City of Words: American Fiction 1950 – 1970*, Harper and Row, New York 1971.
- 2. Bernard Rodgers: *Philip Roth*, Twaine Publishers, Boston 1978.
- 3. Helen Weinberg: »Growing Up Jewish, Judaism«, 18, Spring 1969.
- 4. Tony Tanner: »Surfeit of Oysters«, *The Spectator*, April 18, 1969.
- 5. Mark Schechner: »Philip Roth«, *Partisan Review*, 41, Fall 1974. 6. Irving Howe: »Philip Roth Reconsidered«, *The Critical Point*, Dell Publishing Co., New York 1973.
- 7. Susan Sontag: »The Pornographic Imagination«, *Styles of Radical Will*, Dell Publishing Co., New York 1969.

nikakvog čuda nema

tomislav marjan bilosnić

Sve je precizno i sve svjetluca.

Na pločniku pas je podivilao,

ne zna gdje bi se popiško.

Covjek hoda ulicom

s uranovom posudom u ruci.

On u noći i dalje stoji pod jablanom

i vidi zvjezde.

SKICA ZA SCENARIJ

Ljubavnici se voze kući
i kupuju novine.

Pritišću dugme

u naruciču aparata.

U liftu se ljube
i dižu.

Kadar u sobi: on šuti,

ona je labudov vrat.

Razjarena pada haljinu

s račica u njenom trbuhi.

Scena sa starom kućom,

u polju.

Fijuč lima visoko u krošnji.

Švenkati.

Lift opet radi.

Spuštaju se pred recepciju.

Zagrljaj, oklop, i Ovidije s troškovnikom.

Nekoliko tisuća kilometara dalje,
isti prizor.

Sunce je još uvek

kao uskršnji kolač.

ŠTO JE POSJEDOVAO BERTOLT BRECHT

Kineski svitak Skeptik

3 japanske maske

2 mala kineska tepiha

2 bavarska seljačka nož

1 bavarski lovački nož

englesku kamin-stolicu

bakarni lavor za noge

bakarne vrčeve, bakarne pepeljare

srabru bocu za viski

danhilsku lulu

Cezara u svinjskoj koži

stari drveni krevet

sivi pokrivač

čelični džepni sat

torbu s fotografijama

rukopise Svetе Ivane

kožnu džepnu bilježnicu

kožnu kesu za duhan

crni kožni mantil

stari okrugli stol

i neke stvari koje sam izostavio

(namjerno)

STRESOVI U SVAKIDAŠNJEM ŽIVOTU

Smrt bračnog druga

Razvod

Boravak u zatvoru

Smrt bliskog rođaka

Ozljeda i bolest

Otkaz iz službe

Odlazak u penziju

Trudnoća

Seksualni problemi

Novi posao

Promjena finansijske situacije

Promjena odgovornosti na poslu

Osobni uspjeh

Početak ili kraj školovanja

Promjena uvjeta života

Neslaganje sa šefom

Promjena u radnom vremenu

Promjena mesta stanovanja

Promjena rasporeda spavanja

Odmor

Praznici

Mali prekršaj

komad voća

nina živančević

OHRABRUJUĆA POMISAO NA SLEDEĆEM UGLU TVOGA DUHA

Sad pošto si pisac
postaću slikar
sada kad si povetarac
moraću da budem orkan
pošto si postao soko
biću tvoja golubica
pošto sada veruješ u dah
postaću tvoj pokret
postaću si plivač
biću tvoja bezumna ajkula
kažeš da se borиш za društvena prava.
vratiti se svom ranjivom stihu
pošto postaješ film
biću tvoja prijava o fucana sala
pošto sada jedeš meso
meni preostaje da pijem vodu
kažeš da si se vretio svojoj majci
stoga ću postati tvoje čuvavate
sada kada bušiš crvene balone
kripi ih teškim srebrom
sad – pošto – si – ja
ja – ču – biti – ti
opet ponovo i opet
kao što nikada nije bilo će uvek biti
uvek će biti nešto nalik virusu
i česticama svetlosti
medu godinama što počivaju duboko
skrivene na sledećem uglu tvoga duha.

VIŠE MANJE BESPREDMETNO

Volt Vitmen je uzviknuo »udišite – kiseonik i ugljenik iz drveća,«
Bruklan odše salsa muzikom, pilećim čorbicama i zgradama u obliku pučavica koje drhte uspravne nad Ist Riverom
– senke su to videne pod lupom koju podižem nad kancelarijama Vol Strita,
nad turističkim čarapicama na rasprodaji, dok ruske crkve sanaju o hiljadama zvona koja oglašavaju krvavu svadbu Torkvemade svadbe koja počinje u fontani ispred Rokfelerovog centra a i da sam Alen G. uzviknula bih »ah«, a da sam dete počasnih nagrada uzviknula bih »O Meine liebe Traumerei. Letim avionom za Kanadu, prestajem da žderem svu kikiriki u jezgru sna Paje Patka jer ne želim pošto nikako ne želim da se ponavljam da se ponavljam jer sam jer sam jer nisam Džon Dormo a jesam odnosno nisam ne ne ja astralno telo u praskozorje kad udijemo tečnost a gutamo teške mehure vazduha jer smo taj vazduh po sebi od tečnosti sazdan tečnosti teške dok gledamo okrečene iskrnjene freske pred sobom, darodavce teških vremena u našim godinama. iskršava ovakvo pozorište. razvitka događaja. I pošto nisam ne ne ja moj drugar Pera koji ve/ve/zajedno srstava u primate... i dok kroz neku nevidljivu maglu ja puštam vlastite greške da se kote množe i množe pod ovim beskrajnim nebom nebom beskrajno različitim u časovima srodnim časovima sigurno nezanimljivim Tesli koji razmišljaše iznad celog ovog cirkusa zvanog zemlja o jačini strujnog kola o svetoj celini i svetu duhu, u zemlji kojom vladaju likovi Volt Diznijevog stripa u kojoj dobijes krofni za doručak i udarac za večeru, dok žena iza mene dobacuje »Šta se to tebe tiče, burazeru,« i zatim dodaje »biće sve u redu.«

KOMAD VOĆA

Majko, mesto je ovo toliko samo i ekspresionističko,

nalik Fasbinderovom filmu, kao u Fasbinderovom filmu govorim o nekome koji je madioničar situacija, govorim o blagoglavljuvom proroku usamljenih parkirališta, govorim o čoveku koji je imao san ali nije putovao u Nikaragu da pravi pomodne revolucionarne fotografije govorim o kojotu koji nije imao svoju stenu ali je isplvio da traži novu zemlju govorim o danskoj dogi.

Osećam se kao lik iz nemačkog trećerazrednog filma jer su mi suze slane a mrzim francuski sir majko, osećam se kao komad voća i kao dolar što spava u mom đepu.

celina

jojan strezovski

TUĐINKA

Biljku smo doneli iz dalekih zemalja Hteli smo da je zapatimo da je razmožimo

Negovali smo je kao malo dete da nikne da očvrsne

Sve smo joj činili ali zemlja nikako da je prihvati – kao tude ptiče u gnezdu Mučila se da se ukorenii zaludu

Uginu

Iz očaja i mržnje prema zemlji ubrizga joj takav otrov da ništa više nije rastlo oko nje

MAJKA

Kučice što ih je štenila kučka moj deda je bacao u raku Nemanja hleba za nas, govorše a kamoli za njih

A kučka je svakim novim nakotom štenila po jedno više nadajući se da će bar ovo deda da joj ostavi

Kada vide da je uzalud poslednji put zadrža plod u sebi i umre zajedno s njim

ŽUTA KAP

Slika je drevna ne zna joj se ni vreme ni slikar

Pust predeo biblijski zamračen Na gojoi hridini usamljeno dro raspeto kao na Golgoti

Horizont je zatvoren i ne ulazi svjetlost

Jedina svetla stvar je jedna žuta kap kanula sa četke slikara Slučajno ili namerno

I muči se da se raširi da liči na sunce i da pepeža da život

BIBLIJSKA

U šupljini drveta živila je jedna ptica

Na grani je sazrevala prekrasna jabuka koja je mamilala da se klijunče No zbog deteta koje je stražarilo pod drvetom nije se usudivala

Jednoga dana iskušenje nadjača klijuncu po njoj i pada pogodena

Iz ptičijeg gnezda pojavila se zmija likujući

CELINA

Srušeno je jedno drvo Čini se beznačajnim za šumu No ona bez njega nema onu celinu koju je imala

Na njegovom mestu niče drugo ali prvo bitne celine nema

Celina jednom rođena ne ponavlja se

SLIKAR I SMRT

Zastajkiveo je kraj ogledala i neprekidno slikao svoje lice Hteo je da ga naslika savršeno tačno onako kakvim ga je video

I crtao je sve detalje: bore, fine brazde po usnama dlake, malje po koži sjaj očiju

Da bi nacrtao svaki detalj – godinama se crtao

I kako su mu se tokom starenja javljale promene tako se on ponovo i ponovo dočrtavao

I naposletku, kada se nadoao uspehu dođe mu smrt pokazujući se i ovog puta – nepomirljivim protivnikom savršenstva

SPOJ

Jedna reka teče bistra Druga mutna Spajaju se Ulaze jedna u drugu

Jedna donosi svežinu, vedrinu A druga mutljag, tugu

I tek u taku spojene kao dobro i zlo

S makedonskog preveo: Radomir Dabarić

Među Narcisnim čaršavima nikad nije tako hladno kao na ulici, ali želja da nešto fizički učinim, jača i zagreva me. Istovremeno se pribojavam da će otići u svoju sobu, sesti za svoj pisaći sto, uzeti svoju pisaču mašinu i izleći se od te napasti kucanjem jedne uredne stranice. Onda će zazvoniti telefon.

...ali klinci neće dići slušalicu jer se meni samo tako učinilo pošto u govornicama odavno nema slušalica, ni aparata, ni imenika, već samo zajaženog, mrtvog prostora; okrenuće se i pogledati prema meni; da nisu toliko mlađi, pomislio bih da mi njihovi pogledi prete, da žele da me poništite jer podižu prste i neučitivo ih u mene upiru to je on, nije, jeste, a ja se osvrćem iza sebe i ne vidim nikog u taj rani čas, ne u pet i dvadeset ujutro, i tek tada opazim da su im ruke zauzete, da nose korpe s hranom, da se vraćaju iz ranorilačke kupovine, da su torbe otežale a njih dvojica zahuktala od žurbe i tereta, da im krv brže struji od rada i od nekog nepoznatog uzbudjenja što vide.

da imam poslednju reč, posle čega će neka druga Narcisa, posle čega će neki drugi kritičar, darodavac, poslodavac, dupedavac, punoglavac... A ja ću i dalje biti praznih ruku, s tek ispunjenom stranicom koja će obaviti ostali posao po potrebi. Tako počinje obaveza da se započeto završi iako nije ni most, ni kuća, ni pšenica za hleb. Od jedne stranice, dok Narcise, dok ostali, dok nasuprot njima, budem sumnjao da je lik u ogledalu odista moj iako se brijem u tudio kući, u svojoj kući, pre i posle jutarnje šetnje begunci iz tudiž života, vidim samo brijač dok ga osećam na obrazu, nje-govu putanju po obrazu koji ne prepoznam, iako osećam kako struže dvodnevne čekinje, gledam.

...neradnika. Ne sruštajući torbe, jedan se odvazi i prede vlažnu ulicu; ama nije on, pusti ga, više onaj od prekopata. Ja primičem da stojim i kao osuđenik iščekujem pitanje porote koje će ipak, nadam se, dokrajiti moju nedoumicu. Gledam u napregнуте gimnazijске mišice koje drže korpe, mišice što po podne možda cepaju ugalj u podrumu a uveče neuko stiskaju u kapiji jedru devojčicu i koji nikad ne ostavljuju sumnju u postojanje. Gleda me pravo u oči i pita: Hej, jesli ti li napisao *Posle svirke*? Posle čega? upitam, ne verujući da on zaista vadi iz džepa tanku knjigu tamnih korica, gleda u sliku na poledini, pa u mene, pa opet u sliku, pa opet u mene. Eto vidiš – kaže mu drugi i pridružuje se – nema pojma šta ga pitaš; vidiš da je neki čale. Ne skidajući pogleda s mene, prvi vraća knjigu u džep i neubedljivo kaže, nema veze, učinilo mi se. Molim? pokušavam da dobijem u vremenu. Kažem – nema veze, učinilo mi se da ličiš na nekoga. Na koga? pitam. Ama, zaboravi, papane, pobrkali smo te s tipom koji je napisao neke prilično svarljive priče. Prodruži dalje. Kakve priče? pitam uporno, a on gurne dublje ruke u džepove i napuštajući me, uzgred dobaci – Sviše dobre za tebe, bajati, zaboravljajući da sam ikad postojao tu, kraj njega, na ulici. Što se njih tiče, mogao sam smesta da odapnem, da me pregazi kamion s mlekom – ne bi se opet osvrnuli. Priče su bile sviše dobre da bi imale bilo kakve veze sa mnjom. Pogledao sam iza telefonske govornice, u izlog pekare: unutra se pušio hleb, ljudi su čekali svoju veknu, bilo je toplo i staklo se zamaglilo. Umesto sebe, u njemu nisam video ništa. Za sve u pekari, tu me nije bilo i moja knjiga tog časa ni za mene nije imala pisma, ali je utoliko više sama postojala. Neko je imao u džepu i sumnjao da je, možda ona neko bogomdano samoniklo pismo, *escritura de dios*, što bi rekao jedan starac.

bez očiju. No, posle pomade i kolonske vode, očešljao sam se, izišao iz kupatila i sveže obrijan, namirisan, obnovljen, seo s novom snagom da napišem ovu priču koja me – znam – prevazilazi. Još jednu poslednju priču koja je bolja od mene. Napisaću je, naplatiće je, kupiću piletinu, pojesti je i tako se osvetiti što sam nemoćan da zgrabim makar poslednje slovo. Tražiš da mi neki klinci opet odbruse »malu sutra« kad promrsim da sam ja napisao njihovu knjigu bez pisma. Jer ako u njoj ne postojim, barem volim piletinu.

votima: najzad, možda pisca ovakve knjige ni nema, možda se prosti ne pojavljuje. Važno je da je sad ponovo opet sve dobro, da je uzbudjenje prošlo kao i varava nada u jedan nemoguć susret, važno je da je tu *Posle svirke*, sitno načičana slova, fine priče koje će mi pomoći da se oporavim, da ga istisnem iz teksta, da naš susret osmislim i doradim. Otvaram određenu stranicu i gledam u beli, prazni list, uveravajući sebe da ne mislim na susret s čovekom prepunim jela; svetlost lampe doduše nije jaka, ali ne vidim ni slova: samo belinu. Okrećem prethodnu stranicu: isto. Sledeuću: isto. Umesto slova koja su se povukla pred mojim pogledom – još me boji glava, još odzvanjanju glasovi sa bučne večere, smeh, dovikivanje, zdravice i jedno zajapureno lice, prepuno svinske kolenic koje mi namiguje i koje se izdaje za pisca moje knjige. Grozničavu prelistavam čitav takab istolikih stranica; zaštićene varljivim koracima, neokrnjeni beli pravougaonici me ne pozivaju; prinosim knjigu još bliže zamagljenim očima i mutnoj svetlosti lampe: *Posle svirke* nije ostalo ni slova.

Kad se soba oko mene treći put okreće, naglo sklopim korice i na tamnoj površini ugledam titrave hijeroglifne svetlige boje: znam da je to srebrnasti naslov na crnom papiru omota. Toliko puta sam ga gledao da znam šta piše, ali ne mogu da pročitam ono što znam, tek tada uvidam da plačem.

ars poetica

mihal đuga

Glavno je stvar zasenčiti
ubaciti unutra
sve do njene suštine
kap
javne tajne
jer maglom ispunjen predeo
najduže ostaje
u sećanju
zato glavno je stvar zasenčiti
da tako daleka
i skrivena
od vašeg prodornog pogleda
nejasnim glasom vas
doziva

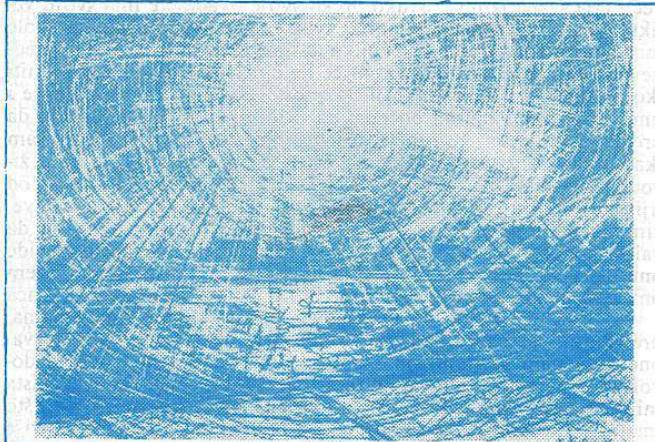
da
glavno je stvar zasenčiti
da nepoznata
ustvari dlakava
snažno kidišu na vaša tanana
i već preosetljiva kolena

HAJDEGER

Već kao školarac
skriveno
i veoma željno iščitavao je
pod drvenom klupom ljubavne stihove
tajanstvenog hamleta

a kada je pođrastao
svrati do njega
i sprijatelje se za ceo
život

godinama i godinama znali su tako
da maštaju u oblacima
dima
tražeći odgovor
na to tugom prožeto pitanje
i uopšte nisu opazili
kako promiće vreme
možda su zato i stalno mladi

ŠOPENHAUER

Bili smo tada mali
ali talentirani
kao što to deci nepodobnih godina
pričili
i sve bismo postigli
samo

da nije bilo tih večito starih
roditelja
podsvesno nas zadojiše hroničnim
zatvaranjem očiju
pred tajnom
nevidljivosti

i zato smo počeli da čitamo i pišemo
sa spuštenim
pogledom
i radi jedne male
ali dobre
volje
ulazili u izblede predele
sopstvene brige

HEGEL

Da ste me tada slučajno priupitali
kakva veličina
krasi čoveka
ne bi vam rekao
ni reč
i u tihim mislima tada bi
kao
zelene topole
bujale ruke

danas tek sa osmehom

teram
te veoma teške snove
u kojima
veseli artisti uzalud pokušavaju
da hodaju
na čelavoj
glavi

DIOPENHÄUSER

Svake nedelje pre podne
vidite ga
kako ponosno šeta
u parku
u društvu očerupanog petla

tačno u podne tvrdoglavu odoleva
suncu
i aleksandru
sve do večeri
kada se smiri i tako
bespomoćan ljuti se
na zapanjen gradski trg

pa šta drugo i da očekuješ od muškarca
koji je
svoju sudbinu
zauvek zapečatio u vinsko bure

i tek
kao senka
promakne kroz našu savest

prepevala V. Benkova

pre/pariranje

vojislav knežević

MOŽE SE I BEZ REDA

Pored žice za kićmu
za krila
ljudski meke
ogrejane
poneli su
i pamuk jorgandžiski
za punjenje malih ptica
kucinu za krpne
nemamo se gde zaplesti
odavde – dove
nemamo gde salutati
u ovoj šumi
od grane do grane
od gnezda do gnezda
naša prava mera
velika je nevolja
pile moje

GUTAJU SE MAČEVI

Gutaju se mačevi
i reči
na vatri
koja i mene greje
okreće se zec
od svoje kože
i arsenikova sapuna
u tvojim rukama
čovek pre/pariranju vešt
zna zaustavljati dah
ispuniti sebe
i samim zverima
čist je dirljivo
sa svojom porecjom čutanja
u njoj je i kašičica za mozak
deo pribora
kojim se služi
Dan – Danas
jedini car

TANAK LED

Prešli su ispred sebe
(hajka za senkama
može prestati)
za nevolju
širokogrudi još imaju
gde glave spustiti
dok se skupa
sa onima drugim
živimi
nama vraćaju

POSLE GROMA

I Bogu su svrake
mozak popile
privukao ih sjaj
oreol
zlatna zelta
i puno srebrnih kašika
vilišaka
noževa
svetlucava nakita
u njihovom je gnezdu
gomili granja

blago
zbog koga ubijaju
ne napuštajući rov
ni ukraj oblaka
moglo bi i vaše biti
ljudi
tek
posle groma

GULJENJE KOŽE

Pre/pariranje je pesma
zarez načinjen nožem
pod krilom
ispod perja i paperja
samo je novo krilce

guljenje kože
vrši se čistim rukama
čistim prstima
na sve strane
i (u)vek u pravcu
kićme i vrata

gledaš li
tek granulo sunce
iza leda ti je
zapad (Z)
levo sever (S)
desno jug (J)
dosta za orientaciju
u prirodi

na kraju

kad i kićmu lome
čuvaju kožu na ledima
do perja drže
gulikože

REŽIM LEDA

Nema umivenih
tragovi sna
vode
od oka do oka

žale blagajnici
za obrazima
pralje za rukama
živa se reč
kao umrli
kupa
u novo ruho odeva
u ledostaju
i ledohodu
samo su slepi
još u posteljama

ČIZME

Gazeći u sebi
ne vide svečanu tribinu
ni ljudi na njoj
u poodmaklom godinama
i ova parada
predhodi boju za dušu
iscrpjujuće teškom
rovovskom
u njemu će pokazati
svoj strah
pobediti
da bosi do nas ne stižu
već bi znali
kako se ustreljeni
izvauju

POPRSJE, PRIRODNJAKA

Mramornim postoljem
preko
uklesanih slova
imena
godine rođenja
smrti
sijaset puževa
na rub kaputa
stiže
ostavlja kuće
u krvi
velikog mučenika
pribrani golaci
tek se utrkuju

cilj je
za celom
negde

posljednji
grabeci prtljag
dok snažno grliš znano ti telo
i prepoznaješ mladež iza uha.
(jagnje pod pazuhom)
sapeti nogu i čvornovatom šakom obujmljen
posmatraš (možda predugo)
oljušten
u Klozetu druge klase
zapanjenog sebe.
lije plaha kiša po peronu
i tvom novom odelu za
izlaz.
iznad sebe
(iz središta zemlje)
čuješ grohot roditelja.

GRČEĆI SUVO PERO

postojano negujući na smrt bolesnu tišinu
odlažeš reči i reči u ladicu
kraj uzglavlja zburnjen
mořiš rasuti pesak svoje sobe
u daljinu: belasasti zastor – telo tvoje drage
bjeljavilo hartije.
korakačući ravnometerno
od postelje do prozora
od svitanja do sumraka
ponovo se vraćaš sebi samom
i sećanjima koja kapiju sa stropu.
niz lice ti se slivaju kapi.
tek si mehurić na površini
i tvoja ruka visoko podignuta iznad temena
pluta, grčeći suvo pero.

SNEG PADA

Sneg pada
i označeno stablo
za seću
nema grana
listića nema

davolja pljuvačka
svraka
u mom je prozoru
u sobi
na stolu
na zdeli
na mojoj postelji
spašava li samo
živu glavu
ili
i moje sunce
čuva

ČOVEK SA ZEĆJOM USNOM

Čovek sa zećjom usnom
bio je noćni čuvar
sve dok govorne vežbe
o budnosti nisu prestale

čuva je svoju crtu
za crtež polu-meseca
koji se i sad smeši
na poledini velike table
na kojoj su sví
znaci za uzbunu
poredani kao nekad

GALERUS PELLICEUS

Natuci je na uši
na oči nikako
i u najledenije doba
treba da znaš
kuda ideš

da umivanja nema
naši se obrazi
ne bi rumeneli
ko jabuke
ko bulke
danasa
od našeg oca
do šukundedove trave
i rose na njoj
minulo je
puno cvetanja

TU I TAMO

topiš se u hrpi hartije – trudiš se
da prepoznaš reči koje si snio
prošlih noći u vrućici
tragajući za komadom hladne plahte
pod sobom, u tišini
raspet između sećanja i slika iz mašte
odlažeš glasove već znane.
poznaćeš svoje obliće pod dlanom.
teško dišeš i brojni ti svici
pred očima trepere.
šapaton razlažeš i iznova spaša jezik.
krhotine.
uporno neprikosnoveno sam.
ali oduzet svemu. istovremeno tu
i tamo nestaješ
kao da te nikada nije ni bilo.

POEZIJA DIŠE

istržeš papir iz mašine – evo te
pred novim početkom.
da li dišeš?
ravnas račune... pribranost se gubi
gutljaj po gutljaj.
kakav sklad
(banalan sam za se)
i ledena stegna.
vlažna koža smekšava pod jagodicama.
poru po poru prekrivaš leš plahtom.
ali ona diše, zagledaj se
– u ogledalu –
ona diše.

sada i ovde

rale milenković

OTAC TI JE PROČITAO KNJIGU

tvoj otac strpljivo nožnim prstima
gužva vrhove čarapa kao sopstvenu kožu.
šta misli gledajući nití?
zašto čuti sklapajući tvoju knjigu?
šta je pročitao u njoi?
je li prepoznao svoj deo tvojih reči.
svoj dah kojim si oduvao pepeo sa hartije
sušći mastilo?
da li te optužuje?
da li ti prasta?
ili možda ništa nije razumeo?...

mrtav, s one strane ogledala mirno sedi. čuti gleda u tebe
i piše ovu pesmu.

GRABEĆI PRTLJAG

stisnutih pesti isčekuješ brata
bлизanca utrulog ježika.
nepomičan.
tek daljina.
tek neizmerni prostor
– vreme sveukupno –
iznova vas spaja i razdvaja.
čiji to otkucaj srca čuješ

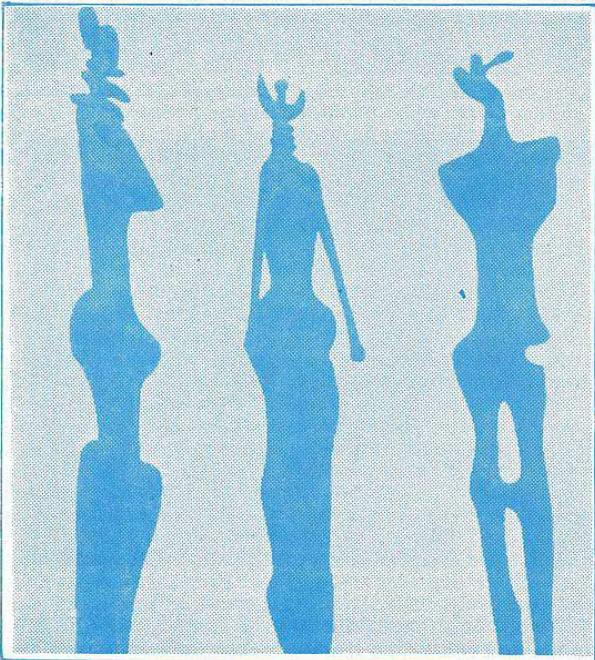
Three Points Henri Mur

Belingovo delo Trozvuće nastalo je u drugoj deceniji ovoga veka, u doba ekspresionizma, ali čistota njegovih linija zapravo pripada pedesetim godinama. Bilo je to prvo vajarsko delo posle kojega su mogli slediti Trostruko raščlanjivanje jedinstva Maksa Bila i Three Points (Tri tačke) Henrika Mura. Predmet forme sva tri vajarska dela nalazi se na graničnom području plastike, geometrije i matezisa i predstavljaju neposrednu posledicu vraćanja u jedinstvo brojke tri. Dvojka je narušena jedinicu. Trojka je posle narušavanja novo jedinstvo nastalo na novim osnovama, jedinstvo koje je, izgleda, definitivnije od svoje prvobitnosti. Razlika između jedinice i trojke je što u jedinici izvan jedinice nema ništa; trojka je takvo jedinstvo koje pokazuje i sklop jedinice. U jedinici jedinica je ukupno jedna; u trojci je sistem. Najjednostavniji sistem u smislu što je stvarno najviše jedno – stavan.

Belingovo delo je toliko muzičko da i onaj koji ne zna naslov ne može ni za trenutak misliti ni na šta drugo do na otvaranje zvukova posle trozvučnog akorda i novog susreta glasova u takvoj ravnoteži da je od tog trenutka ona nenaorušiva.

Koncepcija Maksa Bila je više psihološka. Trostruko raščlanjivanje jedinstva prikazuje jednu vrstu centroverzije; prema spolja i prema unutra okrenut stav (ekstraverzija i introverzija) u znaku je razilaženja dvojstva; centroverzija (okretanje prema centru) poremećenost trojstvom obuhvata u novo jedinstvo.

Tri tačke Henrika Mura je delo koje je geometrijski oblik koji se završava u tri vrha igle koje se sastituju u jednoj jedinoj tački. Tačka spajanja se ne vidi. Ona je između tri vrha igle u praznom prostoru tako što sva tri vrha iz sva tri pravca pokazuju ovu tačku. To je ona. To je tačka. Čak bi naziv skulpture umesto Tri tačke mogao biti i Jedna tačka. Ta jedna u kojoj se tri sastiju i pretvaraju se u jednu. To je neopisivo. Tri tačke su zapravo najbliže slike Stvaranje iz sika.

stinske kapele. Adamovo telo leži dovršeno, ali još bezivotno; Gospod pruža ruku i kažiprostom gotovo dodiruje Adamov prst. Životna iskra iz bića Boga Stvoritelja preskače u ljudsko telo. Kao što Platon shvata duh kao iskru koja iskače iz nepojmljivog i beskrajnog bića i koja u smislu ljudskog bića preskače i pali svetlost. Duh o kojem Plotin piše: »Obuhvata sobom sve što je besmrtno, celo božanstvo, celinu duše; obuhvata pak kao večni mir, jer zašto da traži promenu kada je u njemu sve na svom mestu i šta da traži kada svim tim raspolaže? Ni razvoj ne želi, jer je savršenstvo... i budući da u njemu nema ništa što ne misli, njegovo razmišljanje nije traganje, nego posedovanje. Blaženstvo duha nije izborni rezultat, jer je od večnosti sve i celina, istinska vekovečnost... Duh je ono što jeste i uvek je to što jeste, nikada nije ono što će biti, jer jeste i u budućnosti, i ne prolazi jer je u njemu sve neprolazno.«

Mikelandel je u Sivaranju prikazao iskakanje iskre duha iz kažiprsta Gospoda. Gospodov prst ne dodiruje Adamovu ruku. To je napetost. Ono što iz Stvoritelja preskače u čoveka, nevidljivo je. Ni blesak duha na susretu tri vrha igle u Murovom delu Tri tačke nije primetan, ali svi znaju šta se zbiva. To je ono što kaže Platon, svetlost se pali u ljudskom smislu. U svakom slučaju mesto za Tri tačke trebalo bi da bude u okrugloj mermernoj prostoriji s kupolom, posebno izgrađenoj za ovo delo, gde bi skulpturu trebalo postaviti u sredini i kad bi neko bio pred sudbonosnom odlukom svoga života, mogao bi sesti ispred skulpture, pogledom se udubuti i sudevolati u nečem što je besmrtno, što nema nužnosti ni promene, niti razvoja, što je uvek ono što jeste i u čemu je sve neprolazno.

Bela Hamvaš
s mađarskog preveo Sava Babić

pesme

rale nišavić

RAZGLEDNICA

DALEKA KAO OBALA

TROTOAROM

ASFALTOM – kroz beogradsku kapiju
po svim vrtovima grada – nudi belinu

zalazi u parku aveniju

Sa crnim kovrdžama – svakodnevno protroči bosonoga

Uvek sa bujicom nežnosti – prosutom u očima
to je dar za moj grad

Uvek iz neke druge ulice

Ničice pada u nebesa

Prikrala se mačkasto-poput planinske izmaglice

Iz dana u dan nudi sve što nema

Nenadno gradu zaspeli-lice

Uvek iz neke druge ulice

i skritog stepeništa

Ulazi mi u nesanice ispija vid

Ispija nežnosti po trgovima

u haljini od morske pene...

Iza beogradske kapije isturenih grudi
po svim vrtovima grada

Sa crnim kovrdžama

Svakodnevno protroči bosonoga

Uvek sa bujicom nežnosti prosutom u očima

ovo je dar za moj grad

ovo je dar od samog boga

Ovde je reč o PETROVARADINSKOJ RAZGLEDNICI

OSAMDESET ŠESTE

Ovo je pesma o blefolikoj sanjalici

sa čelom od usahle zvezde.

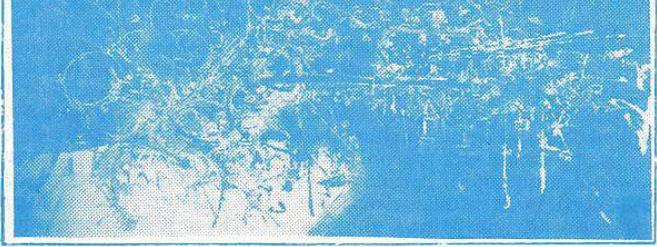
uvek sa bujicom nežnosti

Putuje utišana

Trotorom raspuklog grada

putuje kroz ulice

Daleko je pristanište...

USTROJSTVO

Odgontali bi prazninu kad se pogledi sruštahu
Niz prozorska okna

Kao planinske senke – kao crni hleb
niz ždrelo

Mladost zna jedinu svodova

Uverena u obnevidelo ustrojstvo

Nudila bi razum pokazivala ruke

Koliko treba mira

Primireni u očitim razlikama skupljali bi

zenice

Koliko treba razuma

Znano je da žive u zaklonu – s pogledom u istrošeni dan

Znano je kako se žvaće hleb i vruća čorba iz

Plastičnog čanika

Nužno se kloniti znanja

neugodnih mrlja...

Ako blistaju mrlje – belasa mulj

Menja li se vuče pravo na ovcu?

Preostalo je veće – treba isprati uboge košulje

Ušti jedine čarape...

U razdaljini ruku okoštava se razlika

Znaju karpati za razliku

pristojno su mrtvi

Glas se pretvara u prašinu

Dve ruke su samo za jedna usta

Okoštava razlika između ruku
rukui očiju...!

maska

pero zubac

za glas i dav vek

1.
Maska kojom se zaklanjamo
nosi naše nesudeno lice.
Živimo tude živote.
Pokazati pred drugima
svoje drugo lice,
omotač govora.
Čutati iza sopstvenog
glasa.

2.
Možda smo na trenute
stvarno mi samo pod
krabljom, našim
noćnim licem.
Dan je kiša nad morem,
noć je more pred kišu,
maska živi samo dok služi
našem telu da iskaže
jezik šutnje.
Maska je izmišljena da bi se
suočili sa dvojnošću.

3.
Sama svetlost je kinka.
Što jača svetlost, to manja
mogućnost da se sagleda
izvoriste svetla.
Glumac koji ume da svetli
može da se pretvori u čist
govor. Govor je maska
šutnji.

4.
Odabir maske umešnost je
govora sa bićem koje bi da
jesmo. Samo na trenut,
da nam ne govore oči,
rubovi usana, da se zatomi
osmeh i grč straha na licu.
Maska je lekovita listina.
bokvica za dušu.
Žena iza maske govori
jezikom sna, nikad
upamćenog.

5.
Svet u kojem živimo nije svet
u kojem se prepoznajemo.
Potrebno je naći biće u kojem
smo mi stvari, rečima se
otkopavati. Sretan je onaj
koji ljubeći otkrije lice dana.
Mnogi su minuli sa licem noći,
s kojim su i ugledali svet.

6.
Teatar je igra u kojoj
pokušavamo pronaći svoj život
u likovima inim i masku
stavljujući mi na čas
dosegnemo svoje drugo lice.
Ali naći ga posverma u
licu koje ljubiš, znak je
smrti. Slatke smrti
spoznaja.

7.

Maska je odbrana od svetla
koje ima ljudske nakane,
mi iza maske vladamo,
zaštićeni od pogleda,
pokazuјemo sebe kroz druge,
druge kroz sebe, kako duša odluči
u obraćanju svetini.

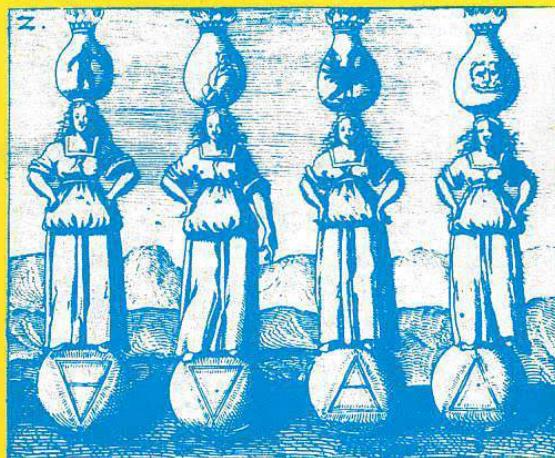
8.

Maska ima naše lice iznutra
i naše lice ljubi se sa našim
licem. Mašku iznutra ne vide
ni naše oči.
Oba naša lica potpuno su
zaštićena.
Ono što govorimo možemo biti
a ne moramo. Ono što moramo
nismo mi jer izgovaramo
tude reči. Glasom koji je
naš privremeno.
Privremeni život.

11.

Kada bi ovu pesmu izgovorila
ona kojoj se obraćam,
reči bi dobile svoja prava značenja,
ona bi rečima dala boju, krv,
oblik, težinu, zvuk.
Ona bi od mrtvih slova
umela napraviti pticu.
Ptica bi se u zraku zaustavila.
Crna tačka u plavom.
Ptica bi zapevala i reči
bi postale muzika.
Ali moralu bi reči izgovoriti
bez maske pred jezikom,
onako kako kaže: volim,
jer to je jedini njen
odistinski glas.

Sve je drugo znak razaznavanja
u svetu prosečnosti i nevrline.
Diveći se umeću kazivanja
zaboravljamo da ona koja govorit
nije stvarno biće.
Ona je biće koje se u traženju
tek rada. Evo kolevke
njenom snu.

9.

Jedino ona kojoj se pesma obraća
maske ne treba,
jer to što ona jeste i nije
jeste istovremeno.

10.

Iza maske nas zamišljava
oči uroklije. Oči žudi.
Iza je kuća naše duše u osoju.
U kuću se ne ulazi ni pozvan
ni nepozvan. U kući spava
more. Sunce za noći zanoći.

Može nam se naš glas
tudim učiniti, možemo
lozinku zaboraviti i ne
znati se vratiti.
Maska je da ne zaboravimo
da se vratimo. I posle
smeha i laži i ljubavi.
I smrti. Da se vratimo.

12.

Budženjem navlačimo masku
koja je, za druge, naše stvarno lice.
I kada se poljupcima odajemo
moguće je da ne ljubimo ni druge
no oni nas koji to uistinu nismo.
Ona koju voli ove pesme
svoje maske se odriče samo
kada je dotakne ruka koja svetli.
Ruka koja piše uči se tom umeću.

13.

Jedino ljubav moja u san ulazi
povlašćena što nosi masku
koja je moje stvarno lice.

jun/jul 86.

